

Тема 7. Інноваційно - інвестиційна
політика у сфері паливно -
енергетичного комплексу

Основною умовою досягнення довготривалих, позитивних темпів економічного зростання як реального сектора економіки, так і окремих підприємств, є активна інноваційна та інвестиційна діяльність.

Державна інноваційно-інвестиційна політика - це діяльність держави, спрямована на створення сприятливих нормативно-правових ьі економічних умов для інвестицій взагалі й інвестицій в інновації, стимулювання процесу формування інвестиційних умов для інноваційного розвитку, а також формування ринку інновацій та інвестицій.

Інноваційно-інвестиційна політика держави насамперед спрямована на забезпечення зростання обсягів капіталовкладень у сферу впровадження інноваційних технологій.

Держава, використовуючи певні механізми, забезпечує умови для формування та стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності через створення позитивного інвестиційного клімату внаслідок поліпшення загального міжнародного іміджу країни.

Вплив держави здійснюється шляхом застосування системи організаційно-інформаційних заходів та фінансової підтримки, а саме розробки нормативно-правової бази інноваційно-інвестиційної діяльності; розробки стратегічної програми розвитку; визначення оптимального рівня частки державної власності; формування реальних джерел фінансування науки, освіти та інших.

Реалізація завдань державної інноваційно-інвестиційної політики на практиці залежить перш за все від чіткості й зрозумілості її принципів.

Принципи ефективної інноваційно-інвестиційної політики держави.

1. Принцип системності - передбачає розробку і забезпечення реалізації механізмів активізації одночасно інноваційної та інвестиційної діяльності.

2. Принцип наступності - активізація інноваційної та інвестиційної діяльності повинна відбуватись з урахуванням перспектив розвитку галузевої структури економіки.

3. Принцип ефективності - регламентує необхідність здійснення заходів державної підтримки підприємницьких структур тільки за умови досягнення позитивного економічного ефекту.

4. Принцип пріоритетності - передбачає ранжування інноваційних проєктів за критерієм перспективності й прибутковості при включенні їх до програм державної фінансової підтримки.

5. Принцип наукової обґрунтованості - формування інноваційно-інвестиційної системи є процесом довготривалим, а тому будь-які заходи, які реалізує держава, повинні бути науково обґрунтованими та прорахованими на перспективу.

6. Принцип інтегрованості - передбачає визначення і виробництво тих інноваційних продуктів, з якими є ймовірність освоєння якщо не ринків, то "ніш" збуту, де є мінімальна конкуренція і відносно високий потенціал вітчизняного інноваційно-інвестиційного комплексу.

При цьому не слід забувати: інтеграція можлива та взаємовигідна тоді, коли країна, що інтегрує, відповідає критеріям та вимогам тієї системи, з якою посилюється взаємодія. Ці критерії стосуються найрізноманітніших аспектів функціонування господарства і, перш за все, інноваційно-інвестиційного комплексу. Наприклад, країни Європейського Союзу створили європейське інноваційне табло зі сформованими категоріями та індикаторами, які згруповані за наступними напрямками:

- людські ресурси (дипломовані фахівці з науково-технічною освітою; населення з освітою, вищою за середню; зайнятість у середньо- та високотехнологічному виробництві; зайнятість у високотехнологічному сервісі);

- створення нових знань (загальні бюджетні витрати на дослідження і розробки; витрати бізнесу на дослідження і розробки; високотехнологічні патентні заявки);

- передавання і застосування знань (малі і середні інноваційні підприємства в промисловості, в сфері послуг; витрати на інновації у виробництві, витрати на інновації в сфері послуг);

- фінансування інновацій (частка інвестицій у високотехнологічний венчурний капітал; частка венчурного капіталу на ранніх стадіях у ВВП; продаж нових ринкових продуктів; витрати на інформаційно-комунікаційні технології).

Стратегічна програма розвитку національної економіки, спрямована на пріоритетність інноваційного розвитку, може передбачати: податкові пільги для інноваційних секторів економіки; надання їм субсидій. А враховуючи фінансові проблеми трансформаційної економіки, не слід забувати, що всі зазначені та інші заходи повинні бути стратегічно зорієнтовані. Однак дотепер прямого стимулювання не лише інвестицій в інновації, а й

капітальних інвестицій з боку держави практично не було, і саме цей момент є найбільш слабким місцем в інноваційно-інвестиційній політиці держави. У закордонній практиці для стимулювання капітальних інвестицій застосовуються переважно податкові і кредитні важелі регулювання. В Україні в 90-х роках урядом було розроблено декілька спеціальних програм, спрямованих на поживлення вугільного та сталеливарного секторів, у той час як машинобудування та електроніка страждали від нестачі інвестицій. Податкові пільги та державні субсидії, що направляються державою в паливно-енергетичний та металургійний комплекси, не сприяють вирівнюванню галузевої структури економіки відповідно до критерію інноваційності. Той факт, що ці галузі не належать державі, а перебувають у приватній власності, не дає змогу державі трансформувати прибутки цих галузей у інвестиції інноваційно спрямованих видів діяльності. В країні склалась ситуація, коли за рахунок посиленого податкового тягара на певні галузі економіки (харчову і легку промисловість, машинобудування) державні субсидії отримують галузі сировинного напрямку.

В сьогоденних умовах інноваційно-інвестиційна політика держави повинна бути спрямована на поступове формування дієздатного інноваційно-інвестиційного комплексу, розширення його меж на все більше число галузей господарства України. Складність реалізації інноваційно-інвестиційної політики держави полягає в тому, що швидких та узгоджених змін потребують фактично усі механізми державного управління інноваційно-інвестиційним комплексом.

Інноваційна діяльність повинна бути спрямована на вирішення таких завдань, як забезпечення економічного розвитку промисловості регіонів на основі раціонального використання їхнього потенціалу, відтворення місцевих ресурсів та охорони природного середовища; розв'язання міжгалузевих науково-технічних та управлінсько-організаційних проблем, безпосередньо пов'язаних з особливостями регіону; підвищення технологічного та інформаційного рівня всіх сфер господарської діяльності з метою виробництва конкурентоспроможної продукції; реалізація стратегії розвитку регіонів України тощо.

До пріоритетних напрямів інноваційного розвитку у сфері виробництва необхідно віднести наступне: формування наукоємкого виробничого

процесу; створення і дієвість інноваційної структури; технологічне й технічне оновлення базових галузей економіки; впровадження високорентабельних інноваційно-інвестиційних проектів тощо.

Враховуючи особливості кон'юнктури світового й внутрішнього ринку до пріоритетних виробництв, які можуть сприяти швидкому підвищенню промислово-технологічної переробки та посиленню конкурентоспроможності вітчизняної продукції необхідно віднести:

у машинобудуванні - виробництво авіаційної і ракетно-космічної техніки, приладобудування, суднобудування, автомобілебудування,

виробництво новітнього рухомого складу та іншого обладнання для залізничного транспорту, міських автобусів, комунального машинобудування, енергетичного і сільськогосподарського машинобудування тощо;

у металургійній промисловості - виробництво високоміцних та водо- і газопровідних труб з покриттям, алюмінієвої фольги, сталевих арматури тощо;

у хімічній і нафтохімічній промисловості - виробництво мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин, синтетичного корду, полімерів та виробів з них, автомобільних шин тощо;

у деревообробній промисловості - виробництво спеціальних видів паперу, картону, меблів, сірників та ін.;

у промисловості будівельних матеріалів - виробництво високоякісного скла, крейди, санітарної кераміки, новітніх матеріалів для будівництва тощо;

у легкій промисловості - поглиблена переробка льону, шкірсировини, швейне та трикотажне виробництво;

у харчовій промисловості - виробництво широкого спектру харчових продуктів та лікувально-профілактичних, препаратів на основі рослинної сировини, харчових домішок тощо.

Опорним каркасом економічних районів мають стати групи областей у старопромислових економічних районах центральної зони й Заходу, де зосереджений основний виробничий, науково-технічний і кадровий потенціал країни. Необхідно домогтися реконструкції та переозброєння матеріально-технічної бази підприємств на основі підвищення ефективності використання всіх джерел вкладень: приватних та іноземних інвестицій, амортизаційних відрахувань, емісійних державних кредитів тільки на зворотній основі, застосування податкових пільг на інвестиції. Основою для забезпечення інноваційного прориву і швидких структурних зрушень повинні стати підприємства, які зосереджені в найбільших агломераціях. Підвищенню ефективності інвестиційних вкладень у розвиток продуктивних сил буде сприяти диверсифікованість експортного потенціалу, що забезпечить випереджальне зростання експорту наукомісткої продукції, активізує міжрегіональний обмін товарами та інвестиційними ресурсами. Інноваційний розвиток групи областей східних районів країни повинен бути спрямований на подолання значної деформації структури промислового комплексу та забезпечення збалансованого розвитку промислового потенціалу. Значні інвестиційні вкладення потребують подальшого багатопрофільного розвитку машинобудівного комплексу. Одночасно необхідно забезпечити значні інвестиційні та інноваційні вкладення в модернізацію вугільної промисловості відповідно до сучасних прогресивних технологій. Це дозволить різко збільшити видобуток вугілля. Пріоритетами інвестиційно-інноваційного розвитку групи південних областей слід визнати сфери, пов'язані з

рекреаційним розвитком, курортним господарством, туризмом. Інвестиційно-інноваційним пріоритетом залишається розвитком суднобудування та супроводжуючі його промислові структури виробництва. За відповідною державною програмою потрібно профінансувати із бюджету держави та за рахунок іноземних інвестицій розвідку родовищ та видобуток нафти і газу у прибережних шельфах Чорного моря. Такі інвестиції повинні забезпечити екологічно безпечне виробництво.

Для координації інноваційної діяльності в крупних економічних районах, її методологічного та інформаційного забезпечення необхідні чітке обґрунтування ключових напрямків технологічного оновлення та удосконалення територіальної структури виробництва на коротко- і середньострокову перспективу; створення банків інформації про готові до впровадження та перспективні технології; формування системи державного моніторингу стану сфери інновацій.

При групуванні областей країни в крупні економічні райони обов'язково потрібно враховувати агломераційний ефект, який може бути досягнутий за умови господарського кооперування по лінії горизонтальних внутрішньорегіональних зв'язків.

Таким чином, крупні економічні райони з високим науково-технічним потенціалом повинні стати каталізаторами процесу інтеграції інвестиційно - структурної та інноваційної політики, утворити «ядро» національної інноваційної системи.

Невирішеним залишається питання відносно зростання конкурентоспроможності промислового виробництва, яке сприятиме ефективності промислового комплексу, лібералізації економіки, формуванню конкурентноспроможного середовища, а також розширення спектру підприємницької діяльності та зростанню конкурентних можливостей, інтеграції нашої країни у європейський і світовий простір. Для цього необхідно забезпечити співробітництво з країнами СНД та Дальнього зарубіжжя; формувати розгалужену систему збуту товарів і послуг; активізувати імпортозаміщуючу політику з метою задоволення потреб внутрішнього ринку і збереження валютних резервів держави тощо.

Для вітчизняної економіки інновації та інноваційний розвиток є рушійною силою, яка спроможна забезпечити економічну незалежність України, подолати розрив з розвиненими державами. Інноваційний розвиток забезпечуватиме впровадження нових технологій, передової техніки на діючих виробничих потужностях реального сектору економіки за рахунок техніко-технологічного переоснащення, особливо в паливно-енергетичному комплексі, металургії та обробці металу, машинобудуванні.

Питання до самоконтролю:

- 1. На що спрямована інноваційно-інвестиційна політика держави ?*
- 2. Які інноваційні заходи необхідно застосувати у машинобудуванні ?*

3. *Яка роль в інноваційно-інвестиційній політиці належить державі?*
4. *Яку роль відіграє промислове виробництво ?*
5. *Що є «ядро» національної інноваційної системи?*